

24 Şubat 2023 tarihli
“Olağanüstü Hal Kapsamında Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin
Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”¹ üzerine
ODTÜ Mimarlık Fakültesi Görüşü
6 Mart 2023

6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş Depremleri sonrasında yaşanan yıkım ve can kayıpları tüm Türkiye’yi derinden etkilemiştir. Depremlerin sonuçları, afet öncesi hazırlık, afet süresince yapılabilecekler ve afet sonrasında yapılması gerekenlerle ilgili olarak sorumluluk sahibi herkesi harekete geçirmiştir. ODTÜ Mimarlık Fakültesi öğretim elemanları ve öğrencileri de bu süreçlere katkı koyabilmek amacıyla uzmanlık alanları çerçevesinde çalışmalara başlamışlardır.

Fakültemizdeki çalışmalar sürerken, 24 Şubat 2023 tarihinde “Olağanüstü Hal Kapsamında Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Kararname ile depremden etkilenen bölgelerde yerleşme ve yapılaşmaya ilişkin genel hükümler ve sorumluluk alanları tanımlanarak, bölgenin hızla yapılaşmasının koşulları belirlenmiştir. Kararnamede Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tek yetkili kurum olarak ilan edilmiş ve Bakanlığın etkinlik alanı bölgedeki tüm mekânsal gelişme süreçlerini yönlendirecek istisnai yetkilerle de genişletilmiştir. Kararname kapsamında belirtilen faaliyet ve işlemler aşağıdaki konuları kapsamaktadır:

- plan ve imar uygulamalarını beklemeksizin yapım faaliyetlerine başlama
- orman alanı ve meraları geçici veya kesin iskan amaçlı kullanıma açma
- arsa ve arazilerde cins ve vasıf değişikliği yapma
- hazine adına tescil ve tapu tescili yapma
- mülkiyet ve imar haklarını aktarma
- belirlenen alanlarda takas ve trampa işlemleri yapma
- mevcut ruhsatları, tahsisleri ve kira sözleşmelerini iptal etme
- devir ve acele kamulaştırma yapma
- inşaat yapma, yaptıрма, arsa paylarını belirleme, kat irtifakı ve kat mülkiyetine yönelik işlemleri yapma

Ayrıca kararname tüm bu faaliyetlerin, plan ve imar uygulamaları olmadan ve İmar Kanunu’nda belirtilen plan ve parselasyon işlemlerine ilişkin askı, ilan ve itiraz süreçleri işletilmeksizin gerçekleştirilmesini olanaklı kılmaktadır.

Süreç hızla ilerlerken, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı adına hareket eden TOKİ tarafından, yeni inşaatlara yönelik ihalelere çıkıldığı ve şirketlerle görüşmeler yapıldığına dair bilgiler kamuoyunda yer almış ve afet bölgesindeki yapılaşmanın parçacıl bir biçimde gerçekleşmesinin ilk adımları atılmıştır.

¹ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230224-9.pdf>

ODTÜ Mimarlık Fakültesi, söz konusu kararnamenin ve bunu izleyen uygulamaların planlama, mimarlık ve tasarım disiplinlerinin, bu disiplinlere özel bilimsel alanların ve demokratik ortamın gereklerine aykırı pek çok hüküm taşıdığı konusunda hemfikirdir. Fakültemiz bileşenleri kararnamenin toplumsal, iktisadi ve kültürel açıdan gerekli şartları sağlayacak sağlıklı bir kentleşme ve yaşam çevresi üretemeyeceği konusunda da kaygılar taşımaktadır. İmar plan süreçlerini devre dışı bırakarak sorunu hızlı konut üretimine indirgeyen bu yaklaşımın, sosyal donatılar ve kentsel altyapı açısından yetersiz gelişim alanları üreteceği, yıkım sonrası yaşanan sorunlara yeterli çözüm sağlayamayacağı, orta ve uzun vadede yeni sorunlara neden olacağı açıktır. Mekân üretim süreci, plan denetimi dışına çıkartıldığı gibi kişi ve kurumların sürece katılımına da kapatılmaktadır.

Her ölçekte plansızlığın ve denetimsizliğin hâkim olduğu bir sürecin yıkıcı sonuçlarını yaşadığımız bu dönemde mekân üretiminde izlenmekte olan politikaların ve uygulamaların ivedilikle yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Depremlerde yıkıma uğrayan kentlerin ve kırsal yerleşimlerin yenilenmesi ve canlandırılması son derece önemlidir. Ancak bu süreç, sadece hızlı bir şekilde yeni konut üretimi olarak ele alınmamalıdır. Kaldı ki konut üretim sürecinin yer, iklim, yerel ve kültürel özellikler gözetilmeksizin tip ve hazır projelerle hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi ciddi yeni sorunlara sebep olacaktır. Ayrıca, kültürel miras alanlarının planlanması, korunması ve sağlıklılaştırılması ilgili özel kanunlarla belirlenmiş süreçlerin yürütülmesini ve yetkilendirilmiş kurum, kuruluş ve uzmanların katılımını gerektirir.

Dirençli kentsel ve kırsal yaşam alanlarının yeniden üretimi akıl ve bilimin ışığında çok boyutlu biçimde ele alınması gereken bir olgudur. Gerekli ön hazırlık yapılmadan gerçekleştirilecek aceleci çalışmaların yaşam alanlarımıza yarardan çok zarar getirme olasılığı yüksektir. Bunun yanında yeniden yapılanma etkinliklerinin başta iklim krizi olmak üzere günümüz yerleşimlerinin karşı karşıya olduğu pek çok sorunu da eşzamanlı olarak ele alması ve bunlara yönelik bütüncül çözümler üretmesi beklenmektedir.

ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nin Şehir ve Bölge Planlama, Mimarlık ve Endüstriyel Tasarım Bölümleri olarak yaşananlardan ders alma, mekân üretiminde akıl ve bilim yolunu benimseme sorumluluğumuzun bilincinde olarak, bu doğrultuda atılacak adımlarda gereken her türlü katkıyı sunmaya hazır olduğumuzu yetkili kurumlara ve kamuoyuna saygıyla duyururuz.